

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Højesteretsdommen over
Peter de Hemmer Gudme
af
O. Bondo Svane

Særtryk af
Peter de Hemmer Gudme
En Mindebog 1947

Højesteretsdommen

over

Peter Gudme

Omkring Morgenbordet paa Hotel »Preisler« i Viborg i 1932 sad en Kreds af Referenter hidkaldt af en Retssag verserende for Vestre Landsret af den Gang opsigtsvækkende Karakter.

En af Journalisterne havde et smalt, racepræget Hoved, milde, kloge Øjne og graat tilbagestrøget Haar.

En Kollega spurgte den graahaarede Redaktør over en Morgenkrydder: »Er det ikke 9 Russere, du har skudt, og 13, som er tvivlsomme?« Gudme svarede undvigende, men Spørgsmaalet stillede ham helt i Særklasse blandt alle os, som mere eller mindre lullede os ind i, at Krig, det var kun noget forhistorisk, noget uaktuelt.

— — —

Vi mødtes igen.

Det næste, jeg husker, var en Vinteraften i Skumringen paa »Nationaltidende«, lige op mod Jul i 1939.

Paa sin sædvanlige Maade, lidt stammende, men gan-

ske uafficeret, fortalte Gudme, at han vilde have oprettet Testamente. Hans finske Venner havde bedt ham gøre sin Frontindsats som Krigsreferent til Verdenspressen. Helst vilde han imidlertid være traadt ind i Linjen som Officer, men brød Fronten sammen paa Næsset, ja, saa vilde han tage Gevær i Haand og kæmpe og falde som egentlig Soldat paa Nordens Østgrænse.

Sagføreren gik ud i det sorgløse, juletravle København med et overvældende Indtryk af Modet hos denne Mand, der var blid som en Videnskabsmand og af en Krigers stærke Karakter.

— — —

Den 22. Maj 1942 var der Møde i »Grundtvigshus« i »Dansk Samling«, stuvende fuldt; Arne Sørensen indleder, Peter de Hemmer Gudme er Taler om Finland. Han stammede slet ikke, det havde han fuldstændig strøget af sig, men holdt flere Gange bevidste Kunstpauser og indlagde paa passende Steder Vanddrikning, medens Forsamlingen lo under hans i øvrigt saa dybt alvorlige Foredrag. »Vi maa forstaa Finlands vanskelige Stilling, thi Finland sulter og kan kun faa Korn fra Tyskland. Ernæringsсорger gør, at Finland er nødsaget til at fortsætte som Tysklands Vaabenfælle. Da Krigen med Rusland brød ud, forkyndte Hitler i en Tale, at i Nord kæmpede de finske Vaabenbrødre sammen med de tyske Tropper. Han havde foruddiskonteret Finnernes Indsats, og Departementschefen i Udenrigsministeriet i Berlin udtalte da ogsaa: »Nu har Hitler igen gjort i Nælderne.« (Vild Jubel).

Men Finnerne forstaa ikke deres tyske allierede.

Finnerne er fortrolige med Skoven, men de tyske Soldater er Sletteboere og derfor bange for Træerne. De finske Piger vil intet have med de tyske Soldater at gøre. En finsk Officer havde set en Del tyske Soldater bade og sagde til Gudme, at de var nogle Ølbuge.

En udenlandsk Militærattaché havde sagt til Gudme: Finnerne kan ikke eksercere, ikke marchere, men slaas; Tyskerne kan eksercere og kan marchere — (Kunstpause, Vanddrikning, vild Jubel).

Tyskland har givet Mannerheim Jernkorset med Sværd og Diamanter, og Finland har paa sin Side dekoreret Feltmarskal Keitel til Gengæld med Storkorset af den hvide Rose — en rent civil Orden! (Vanddrikning og Jubel)«.

Der var selvfølgelig meget, meget mere i dette kyndige og vægtige Foredrag, men i denne Sammenhæng har kun Udfaldene mod Tyskerne Interesse, Attacker, der blev taknemligt opfanget af den lydhøre Sal. Fhv. Udenrigsminister, Dr. Moltesen sad paa første Række, og paa hans saa uhyre udtryksfulde Ansigt kunde man læse, hvordan Betænkkeligheden voksede og voksede, efterhaanden som Gudme lod Ironien spille og fremsatte Finte efter Finte.

Gudme kom efter Foredraget hen til mig: »Hvor meget tror De, dette Foredrag vil koste?«

Jeg svarede: »En 60 Dage, maaske tre Maaneder.«

Kort efter sad Arne Sørensen hos mig paa mit Kontor. »Dansk Samling« havde sendt en Stafet til Svendborg for at advare Gudme. Iøvrigt skulde »Dansk Samling« udpege 10 Mødedeltagere til Afhøring gennem

dansk Politi, idet der paa Begæring af Tyskerne var rejst politimæssig Undersøgelse mod Gudme, da Gudme i Foredraget »die deutsche Wehrmacht in übler Weise verunglimpft hat«. Vidnerne forklarede over en Bank, at der intet anstødeligt havde været i Foredraget og ikke var forekommet demonstrativ Latter, og Sagen blev herefter henlagt af Politiet paa Grund af Bevisets Stilling.

At Forklaringerne blev, som de blev, er ikke saa mærkeligt, thi, efter hvad Arne Sørensen har meddelt mig, havde han, indtil de paagældende maatte flygte til Sverige, et meget nært Samarbejde med en Kreds af gode Politifolk indenfor det politiske Politi. Da derfor en Stikker havde indgivet Anmeldelsen om Gudmes Foredrag, og Materialet som Basis for Anklagen var kommet til denne Afdeling, henvendte en Overbetjent blandt Arne Sørensens Venner sig straks til Arne Sørensen for at drøfte, hvordan Sagen skulde lægges an. Aftalen blev, at Arne Sørensen skulde samle et passende Antal Vidner, hvorefter Overbetjenten kom til Stede og holdt et Instruktionsmøde med dem, saaledes at det mellem Politimanden og Vidnerne var nøje aftalt, hvad der skulde siges og ikke siges, naar de mødtes officielt et Par Dage efter. Da disse Politifolks illegale Arbejde jo i Forvejen er kendt, er der ikke nogen Betænkelighed ved at røbe dette Eksempel paa hurtig Omtanke hos det politiske Politi og paa Bestræbelser for at værne Danske, der talte af karsken Bælg.

Den 17. 9. 1942 holdt Gudme i den sønderjydske Studenterforening »Heimdal« et Foredrag om Dan-

marks Fremtid. Mødelokalet er Vestre Boulevard 4; ud mod en Gang findes en stor Glasrude med mat Glas, og formentlig staaende i Gangen har en anonym »Beobachter« skrevet ned paa Tysk et Referat af Foredraget med Angivelser: »Gelächter« og »Lebhafter Beifall« paa de stærkere Steder.

Allerede den 25. 9 1942 forelaa en Note fra det tyske Riges Befuldmægtigede, der ankede over det danske Politis Slaphed i Opklaringen af Gudmes Finlandsaften, henviste til, at Tyskerne den 27. 7. 1942 havde ønsket Forbud mod politisk Beskæftigelse for de Hemmer Gudme og Arne Sørensen samt særlig fremhævede, at Gudme nu igen havde holdt et Foredrag, der var direkte og indirekte Hetz mod det tyske Rige, og at »exemplarisches Eingreifen« overfor Gudme derfor var nødvendig, idet Tyskerne, hvis den danske Regering ikke var i Stand til at løse Sagen, selv vilde tage den i sin Haand.

Foranlediget heraf arresteredes Gudme den 28. 9. 42, hvilken Dato var hans 45-aarige Fødselsdag. De 2 Politimænd, der kom for at arrestere Gudme, havde faaet Ordre til at foretage en Undersøgelse paa Stedet, og denne Undersøgelse effektueredes paa den Maade, at der blev sat 2 ekstra Kuverter til ved Middagsbordet, hvorpaa Arrestanten og Politifolkene samt de øvrige Gæster festede sammen til den lyse Morgen, da Gudme og de 2 Ordenshaandhævere i bedste Forstaaelse tog ind paa Politigaarden.

En Række Medlemmer af »Heimdal« blev afhørt som Vidner af Politiet, og paa Stribe — det var ikke saa

sært, da Budstikken var gaaet om, at man maatte redde Gudme og Vidneforklaringerne var paa Forhaand nøje tilrettelagt og sammenstemt — forklarede de, at Foredraget havde været uden Tendens, bygget paa en lang Række Citater, absolut neutralt og uden ironisk Latter.

Den 2. 10. 1942 faldt Byrettens Dom. Dommen lagde ikke det tyske anonyme Referat af Foredraget til Grund, men en Rekonstruktion, Gudme selv havde udarbejdet, og udtalte, at der ikke findes af Anklagemyndigheden at være ført aldeles tilstrækkeligt Bevis for, at Foredragets Tendens, Form eller Indhold har været af en saadan Art, at den i Anklageskriftet citerede Lovbestemmelse er overtraadt, og Tiltalte vil derfor være at frifinde for den rejste Tiltale.

Anklagemyndigheden appellerede paa Stedet til Højesteret og begærede Fængsling af Gudme. Dommeren vilde ikke gaa med hertil, men Gudme indvilligede *frivilligt* indtil videre i at forblive i Politiets Varetægt, idet Gudme vidste, at han, hvis han kom paa fri Fod, vilde blive taget af det tyske Politi, og derfor godvilligt underkastede sig dansk Fængsel. Gudme anmodede om, at jeg maatte blive beskikket uden for Tur som hans Forsvarer for Højesteret, og jeg modtog med største Glæde dette Hverv, som jeg betragtede det som en Ære at udføre, da Højesterets Præsident fulgte Gudmes Anmodning.

Lad det være sagt i en Tid, da det politiske Politi staar for Storm, at Politifolkene var saa flinke, som det var muligt, overfor Gudme, hvis Sagens Behandling da ikke skulde blive ren Parodi.

Gudme ønskede absolut ikke Frifindelse, idet han var klar over, at Tyskerne da vilde lægge Haand paa ham. Han vilde paa den anden Side nødig have Fængselsstraf, men vilde gerne have Hæftestraf, da det saa vilde være muligt for ham at arbejde med Oversættelse af arabiske Kildeskrifter, som berørte Norden og Nordboerne i Middelalderen. Han bad mig derfor tale med Justitsministeren eller Højesteretspræsidenten for at opnaa, at han blev dømt, og at han blev dømt alene til Hæfte af Hensyn til sin Videnskab.

Tilfældigt traf jeg den 14. 11. Thune Jacobsen hos fælles Venner og forklarede ham Gudmes Ønsker. Ministeren lagde megen Sympati og Forstaaelse for Dagen overfor Gudme og lovede, at han, der jævnlig havde Kontakt med Dr. Troels G. Jørgensen, nok skulde videregive Gudmes Ønske med sin Anbefaling.

Den 23. og 24. November 1942 procederedes Sagen for Højesteret. Anklageren, Statsadvokat Olafson, hævdede, at Foredragets Indhold var egnet til »at skade Danmarks Interesser i Forhold til Udlandet«.

Hvad var det da for et Foredrag? Gudme opstillede i dette 3 Muligheder for Krigens Afslutning:

1. Krigen ender uafgjort. Lidet sandsynligt.
2. Tysklands Fjender sejrer.
 - a. England og USA dikterer Freden. I saa Fald er der nogen Fare for Færøerne og Grønland.
 - b. Russerne dominerer. Da bliver Tyskland kommunistisk, og vi kan risikere at komme til at kæmpe ved vor Sydgrænse.

3. Den sidste Mulighed er tysk Sejr. Vi maa da stole paa Tyskernes Løfter, som han indgaaende citerede, hvorefter det ikke skal gaa ud over Danmarks Integritet.

Vi maa stole paa Hitlers Udtalelse, efter at han havde taget Sudeterland, om, at dette var hans sidste territoriale Krav i Europa.

Paa den anden Side er der Ting, der taler i modsat Retning af disse Løfter. Under Besættelsen er vi blevet økonomisk afhængige af Tyskland, Censuren gaar langt videre, end militære Hensyn siger, og der finder Indgreb Sted i Indenrigspolitik og i Retsplejen.

Gudme maatte skarpt gentage Statsministerens Advarsel mod Sabotage, thi gennemføres denne yderligere, mister vi vor Doms- og Politimyndighed.

Der er en Fare for, at den tyske Indflydelse ikke bliver forbigaaende, jfr. Polakkernes Ulykke og Hollændernes og Nordmændenes Skæbne. Et nyt Europa vil medføre, at vor Suverænitet væsentligt beskæres.

Det er Danmarks Eksistenskamp, det gælder. Vi kan let risikere at maatte betale med Livet for at være danske.

Foredraget var bygget paa et bredt og grundigt Materiale af Citater, særlig fra tyske Statsmænd.

Som Forsvarer hævdede jeg, at det, Gudme havde fremdraget, var Ord til Ord faktisk rigtigt og bevisligt. Det var sandt, at Polakkerne i Tyskland maatte gaa rundt med et stort P. syet paa Tøjet; det var en Kendsgerning, at Gøring havde udtalt, at ingen Tysker skulde faa Lov at dø af Sult, før de omboende Folk var

i samme Situation osv. Det meste af Materialet havde været fremme i danske og svenske Aviser.

Anklageren hævdede, at Sammenstillingen var tendensløs, særlig Afsnittet om Tyskernes Indgriben i dansk Indenrigspolitik var misforstaaet, og offentlig Fremdragen af andre besatte Landes Skæbne landskadelig.

Højesterets Dom faldt den 26. 11. 1942 og fulgte først Forsvaret, idet det udtaltes:

»Efter det foreliggende maa det antages, at Foredraget har været holdt i en rolig Form og ikke har fremkaldt Meningstilkendegivelser. Tiltalte har udtalt sig meget anerkendende om de tyske Soldaters Optræden her i Landet.«

men sluttede sig paa den anden Side til Anklageren, idet det i Præmisserne hedder:

»Det maa imidlertid bebrejdes Tiltalte, at han paa en Række Punkter omtalte Forhold, som det af Hensyn til den bestaaende Tilstand var forbudt at omtale offentligt. Paa enkelte Punkter, som ved Omtalen af Begrundelsen af de kommunale Valgs Udsættelse i 1941 er Meddelelsen tillige urigtig. Navnlig den kritiske Omtale af en Række indenlandske Foranstaltninger paa Lovgivningens, Administrationens og det politiske Livs Omraade har derhos medvirket til at give Foredraget en saadan Karakter, at det overskred de trukne Grænser for Ytringsfriheden.«

Højesteret dømte herefter Gudme til 4 Maaneders

Hæfte, hvorved bemærkes, at Strafferammen gik op til 3 Aars Fængsel.

Uanset at det, Gudme havde anført, bortset fra mindre væsentlige Misforstaaelser, Ord til andet efter mit bedste Skøn var rigtigt, er jeg absolut afskaaret fra at kommentere Højesteretsdommen, da Dommens Resultat jo netop blev Hæfte, det, Gudme saa stærkt havde ønsket, og da Gudme var godt tilfreds, fordi en Frifindelse efter hans Mening vilde have medført hans Deportation, og fordi han paa den anden Side undgik Fængselsstraf.

I »Vestre« udarbejdede Gudme de Oversættelser af arabiske Kildeskrifter vedr. Norden og Nordboerne i Middelalderen, som man havde haabet at kunne trykke efter hans Død, men som — hvordan det nu end er sket — synes at være ganske forsvundet.

Samtidig skrev han — sammen med stud. mag. Erling Nielsen — til Studenterforeningens danske Bibliotek en Bog om Norden, som laa færdig til Udsendelse den Dag, han blev løsladt. Men i sidste Øjeblik — efter Trykningen — krævede Udenrigsministeriets Presseafdeling en Del Udeladelser og Ændringer, hvad der forsinkede Bogens Fremkomst.

Da Gudme kom ud igen, gik han under Jorden, idet han lod udfærdige ny Lejekontrakt til sin Lejlighed lydende paa Journalist Peter Lassen og lod Haaret farve, men Camouflagen var yderst mangelfuld, idet det graa Haar groede frem, saa det saa ud, som havde han nederst graat Underhaar og øverst rødt Dækhaar, hvilket gav Anledning til hans Øgenavn: »den rødbrøgede Kat«.

Saa tog Begivenhederne dramatisk Fart. Gudme blev arresteret af Tyskerne, og nogle Dage efter fik vi Ulykkesbudskabet om, at han havde fundet Døden i Gestapos Hovedkvarter »Shellhuset« den 30. Novbr. 1944. Testamentet, der var skrevet med Krigerdøden paa det finske Næs for Øje, blev nu aktuelt, efter at Gudme som illegal dansk Soldat var faldet i »Shellhuset«.

Den 15. December 1944 blev der ringet til mig som Executor fra »Shellhuset«, om jeg vilde hente forskellige af Gudmes efterladte Effekter. Familien bad mig skaffe nærmere Oplysning, om Rygterne havde Ret i, at Gudme ikke selv havde søgt Døden, men i Virkeligheden var blevet myrdet af Tyskerne.

Ved Receptionsskranken paa »Shellhuset« sad en brovtende, jysktalende S.S.er. Foran ham stod Folk i Kø hen over et fliset Gulv, hver med deres bekymrede Ærinde, uden at skænke det en Tanke, at de stod paa hellig Grund, idet det var mod dette Gulv, at Gudme led Heltedøden, det var her, at han, Teologen, gik i Døden følgende Skriftens Ord om, at ingen har større Kærlighed end denne, at han sætter Livet til for sine Venner. Det var her, han udslettede sig selv med al sin illegale Viden som et vigtigt og farligt Dokument, der maa tilintetgøres.

En meddelsom Kriminalbeamter tog imod mig: »Det var ganske givet, at Gudme havde gjort det selv. 4 Häftlinge var ført op samtidig til Forhør, og Gudme havde da skyndt sig ud af Elevatoren og styrtet sig ud over Rækværket. Alle Rygterne om, at der var anden Dødsårsag end Selvmord, maatte bestemt afvises.

Hvilken Uforsigtighed, thi Folk plejede jo ved Receptionen »die Schlange zu stehen«, og sæt han var styrtet ned midt i Køen! Iøvrigt skulde jeg som Executor faa udleveret Gudmes Ordener, Gudmes efterladte Kontanter og hans tyrkiske Leksika. Gudme havde ført en Notesbog i gammeltyrkisk Kode og havde nægtet at dechiffreere denne, men opfordret Gestapo til selv at prøve ved Hjælp af disse Leksika at finde ud af Notesbogen.

Normalt plejede Gestapo ikke at bekymre sig, naar en Mand var arresteret, om, hvordan det gik med hans Effekter, men lod Døren til Lejligheden staa aaben. Her havde man gjort en Undtagelse, thi »her drejede det sig ganske vist om en Modstander, men dog en tapper Soldat, og derfor havde man her nøje draget Omsorg for Gudmes Ting«.

Jeg fandt blandt disse Effekter ogsaa primitive Visitkort med Paaskriften Peter Lassen og vilde ogsaa tage disse med. Gestapomanden blev betænkelig, thi de var jo falske og burde derfor konfiskeres, men spurgte en Overordnet, om det undtagelsesvis kunde tillades, at jeg fik dem udleveret, hvilket blev imødekommet.

For mig stod Modsætningen mellem Borgere i Kjole og Hvidt med Dekorationer erhvervet ved trofast Slid, ved fortjenstfuld Embedsgerning, ja undtagelsesvis ved Intriger, men i hvert Fald ved civil Indsats — og denne Papæske med Ordener, alle vundet af en Kriger i Kamp. Jeg stod med dette Visitkort med Navnet Peter Lassen, der dækkede over Peter de HemmerGudme, den Mand,

hvis Virke den Befuldmægtigede for det tyske Rige i Noten af 25. 9. 1942 endog karakteriserede saaledes: »die Gefahr, die die Person des de Hemmer Gudme für die Sicherheit der deutschen Truppen in Dänemark bedeutet,« han, som endte sit Foredrag i Studenterforeningen »Heimdal« saaledes:

»Kaj Munks sidste Stykke, Niels Ebbesen, slutter omtrent med følgende Replikker: Niels Bugge siger: »Som Løn for, hvad du har gjort, skal dit Navn nævnes med Hæder, saa længe Danmark bestaar«, men Niels Ebbesen svarer: »Nej, jeg har faaet min Løn, den største jeg kan faa. Min Løn er, at mine Børn skal opdrages som Danske«..... min Generation og den, der gik forud, har jo i Virkeligheden spillet Fallit. Ellers var det ikke kommet til den 9. April. Det er derfor kun naturligt, at vi i vort Arbejde for Fremtiden kun tager Sigte paa Ungdommen. Og jeg kunde tænke mig, at mange under dette Arbejde kunde finde Trøst i et Vers, som Nordmændene i denne Tid er blevet saa glade for, at de ved en Fejltagelse har udnævnt Bjørnstjerne Bjørnson til den, der har digtet det. Det er en Misforstaaelse, det er et dansk Salmever, som De alle kender:

Kæmp for alt, hvad du har kært,
dø om saa det gælder,
da er Livet ej saa svært,
Døden ikke heller!«

— — —

Han levede og døde efter dette Salmeversets Bud.

DIS-Danmark

1 0 4 3 3 3